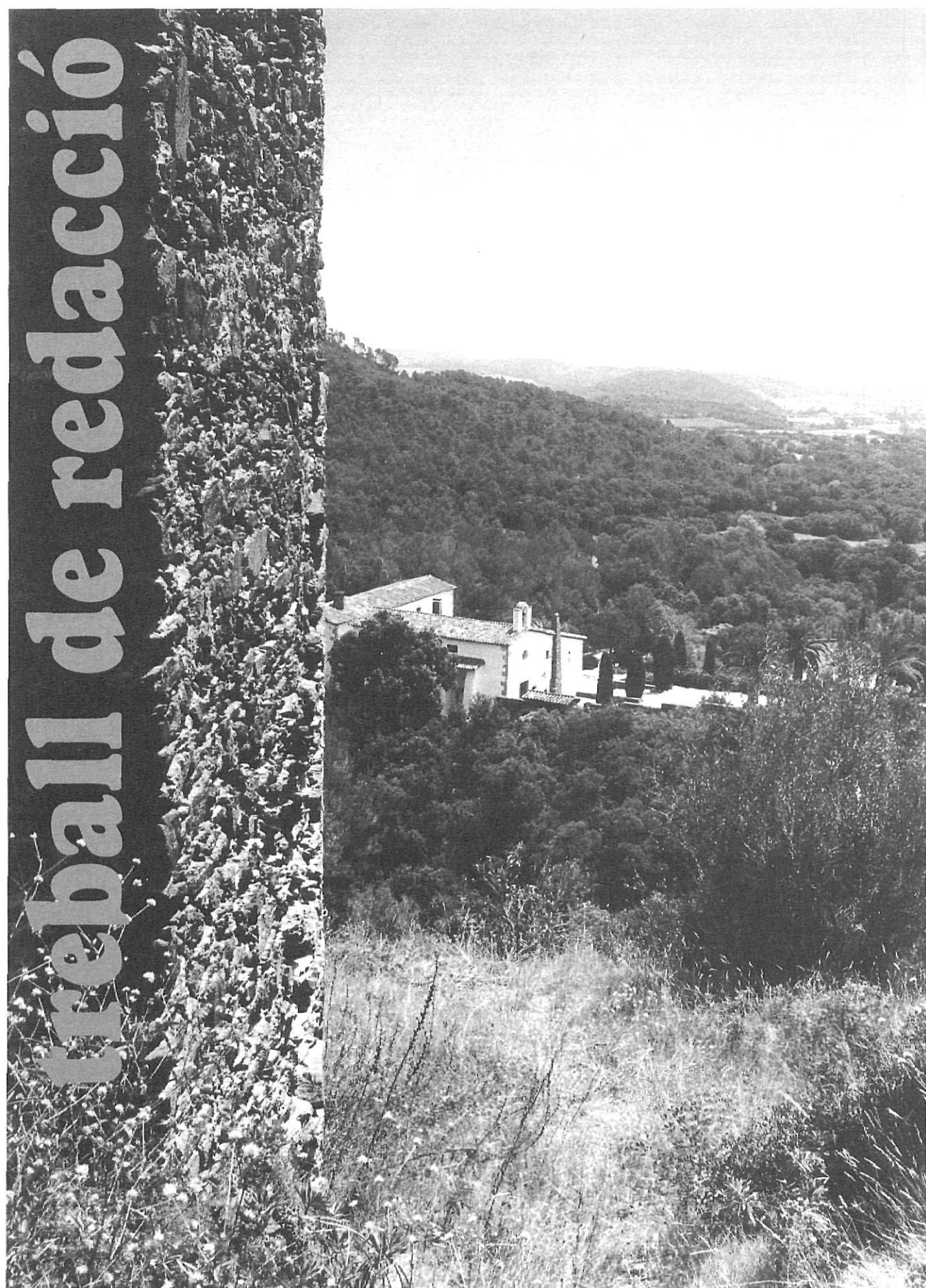

treball de redacció

CARLES MILIA

APLEC DE BELL-LLOC

DIUMENGE, 12 DE SETEMBRE DEL 1971

PROGRAMA

- A les 12: OFICI ELEGANT i cant dels "Bor"
- A les 13: Dos Sardanes.
- A les 16: Homenajes i visita Espiritual.
- A les 18:30: Sardanes. La primera en obrir el CONCURS DE CL INFANTILS.
- A les 20: Distribució de Premis.

Les Sardanes seran interpretades

BAIX EMPORDA

SERVEI D'IMPRESSIÓ: Cada mitja hora
dificultad al fin
a les

PREU: 20 PTC. A1

ADVERTÈNCIA

El santuari de Bell-lloc està situat en una de les valls que formen les vessants de les Gavarres, als peus del Montgat, al costat sud de la riera de Bell-lloc que forma la vall del mateix nom, davant del castell de Vila-romà.

Forma part del que havia estat la senyoria de Vila-romà (que comprenia les parròquies de Santa Eugènia de Vila-romà i Sant Mateu de Vall-llobrega), en el terme municipal de Sant Joan que, des de 1942, està integrat al de Palamós.

Es coneix l'existència del santuari ja des del segle XIII (1). Es perd en el temps l'inici de la romeria vinculada al culte marí, una romeria en la qual es barrejaven els aspectes més estrictament religiosos amb el lleure i el contacte amb la natura.

La venda del santuari: prehistòria del problema

Amb les desamortitzacions del segle XIX es produí la seva venda. És àmpliament reconegut (encara que hi hagi alguna sentència que en discrepi, lògicament correguda) que al Santuari no s'afectà vàlidament la subhasta de dos lots de béns fets passar com a propis per l'Ajuntament de Sant Joan de Palamós els anys 1870 i 1878, i que constituïen un tot indivisible i necessari per a la consecució de la finalitat cultural del santuari (2).

finques venudes en subhasta. Ni ell ni els seus successors.

El santuari continuà usant els seus béns i l'any 1909 es retornaren al seu lloc la imatge de la Verge i els altres objectes necessaris per reprendre el culte immemorial. Tothom va considerar irrelevant la venda dels dos lots de terreny.

Certament el problema restava plantejat. Però la família Molla sempre respectà la sacralitat i publicitat del santuari. Tant és així que, fins i tot, va col·laborar en la seva restauració. Es va arribar al «statu quo» en el qual els parcers, que de la casa del Mas havien passat a viure a la casa de l'ermità, s'ocuparen de l'atenció que demanava el santuari i dels pelegrins que hi arribaven. No consta que mai haguessin sorgit tensions entre masovers i pelegrins, encara que aquests arribessin al santuari en grans grups, a hores intempestives, qualsevol dia de l'any.

No hi va haver, doncs, necessitat ni obligació de recórrer als tribunals ja que, a la pràctica, aquells actes nuls de venda quedaven superats. Si res ni ningú no impedié un dret públic, era intrascendent parlar de l'existència de la venda.

Els terrenys del santuari cavien altre cop de mans

La família Engelhorn, alemanys, havien arribat a Catalunya just un cop finalitzada la II Guerra Mundial, i havien adquirit l'extens mas del Vent que agafa-

La difícil reivindicació del santuari de Bell-lloc

Josep Espadalé i Reballí

La venda del santuari cal interpretar-la com una usurpació per part de l'Ajuntament de Sant Joan a fi d'obtenir de l'Estat el rèdit de l'import de la seva venda (3). L'Ajuntament, l'any 1869, arrencà del santuari tots els objectes sagrats. La venda s'efectuà sense cap dels elements exigits per l'article 1261 del codi civil (4). De totes maneres, la venda es produí i la família Molla adquirí els lots en qüestió. Vàlidament, el Sr. Molla no tenia la possessió d'aquestes

va des de la carretera C-255 fins a la platja de la Fosca. En iniciar-se el boom turístic no volgueren renunciar a l'aïllament que els proporcionava una propietat tan extensa. El mas Molla, en terres del qual hi ha el santuari de Bell-lloc, aparegué en el seu punt de mira.

La vall de Bell-lloc, però, no feria la solitud que la seva situació podia fer imaginar. En qualsevol dia de l'any, el santuari era visitat i la gent recorria els quatre camins que, procedents de les parròquies

Goig de la Mare de Déu de Bell-lloc de 1860, signe evident d'un culte públic.

veïnes (Palamós, Sant Joan, Calonge, Fitor i Vall-llobrega), s'encreuaven davant el temple i la seva plaça. Això dificultava els propòsits del matrimoni alemany, però no els desanimà.

L'any 1962 l'entitat Urbanizaciones Brugarol SA, des de 1965 anomenada Explotaciones Agrícolas y Forestales Brugarol SA (EAFBSA), comprà les pertinences on hi ha l'ermita als propietaris del mas Molla, abans anomenat Perarnau» (5).

En l'escriptura de venda, el Sr. Molla hi fa constar expressament que «...la ermita se halla debidamente habilitada y destinada para el culto católico». (6).

És bo, arribats en aquest punt, fer notar que l'habilitació i la destinació són dos conceptes diferents i són precisament els que permeten entendre quan un lloc és sagrat i públic. La destinació al culte implica atorgar l'exclusiu ús del culte a tots els fidels sense distinció. És, per naturalesa, perpetu i no perd aquest caràcter encara que romangui molts anys inhabilitat per al culte; i és del tot independent de qui pugui tenir-ne la titularitat del domini. L'habilitació, en canvi, només comporta que el lloc disposi de tot allò que és necessari per a la celebració dels actes de culte.

EAFBSA parla exclusivament en els seus escrits de «habilitada para el culto católico», però tot i aquest silenciament parcial, el fet és que no hi ha ni tan sols els objectes necessaris per al culte, que en

la major part han desaparegut misteriosament. L'entitat no solament no ha conservat en bon estat l'església, sinó que li ha produït destrosses inadmissibles, com es veurà més endavant.

El tancament unilateral del santuari

Durant els primers anys següents a la compra, EAFBSA va respectar l'ermita i va permetre l'accés al temple i la celebració de les tradicionals romeries. Però tots els drets ancestrals que hom tenia sobre un santuari públic van trobar l'oposició, emmascarada primer, frontal després, dels nous propietaris. Durant els següents anys a la compra, EAFBSA va respectar l'ermita, va permetre l'accés al temple i la celebració de les tradicionals romeries. L'agost de 1972, EAFBSA envia al rector de Santa Eugènia de Vila-romà un escrit en què se l'advertia que, si no es complien determinades condicions, no deixarien celebrar l'aplec (7). Les condicions establertes suposaven a la pràctica un obstacle econòmic insuperable (8).

Dies més tard, C. Engelhorn i F. Schwandt s'excusen per escrit davant el rector de Santa Eugènia de Vila-romà, i al·leguen que la seva decisió ha estat presa per dos incendis que es produïren en els boscos els anteriors dies 14 i 15 de juliol. A més, li denuncien l'aparició d'un cartell penjat a l'entrada de la finca amb la inscripció: «CACIQUES, EL PUEBLO OS COLGARÁ» (9).

Prenent com a excusa aquest suposat fet, insòlit i sorprenent, perquè encara no podien haver nascut rancúnies ni motius d'animadversió ni de reacció popular, EAFBSA posa un anunci a la premsa en què ofereix 30.000 pessetes a qui pugui identificar l'autor de l'esmentada amenaça.

Davant les condicions insuperables i, val a dir-ho, les tècniques de persuasió més adients, l'aplec de 1972 reuneix tan sols un grupet de persones que només poden participar de l'acte celebrat a l'interior del temple.

Es barraren els camins i es col·locaren indicadors de «perros feroces». El tancament del santuari era un fet. La seva publicitat es posava en entredit. La romeria havia estat avortada.

Les característiques del tancament

Els impediments es comencen a materialitzar l'any 1971. A més dels que posaren al rector de Santa Eugènia durant l'estiu d'aquell any i que comentarem més endavant (10), EAFBSA adreça un escrit a un ciutadà de Palamós tot expressant: «...que en lo sucesivo se abstenga de pasar por los caminos...» (11).

Contràriament al que després s'ha dit, no era una qüestió del romiatge. D'aquestes espurnes d'exclusivitat anteriors al tancament definitiu, el poble en el seu conjunt no arribà a assabentar-se'n, tot i que representen un intent deci-

Fotografia de la festa celebrada al Bell-lloc el 8 de juliol de 1909.

Aplec de la Mare de Déu de Bell-lloc de 8 de setembre de 1947.

dit de privatització. Aquest intent no apareix com una decisió aïllada i puntual, sinó que sembla l'inici de l'avenç pausat, quasi desapercbut als ulls del poble, envers els objectius que més tard aconseguirien. Entre altres indicis, podem mencionar els següents:

- Anaven desapareixent els signes de publicitat del temple (les caixetes per recollir almoines per a l'obra, el llibre de signatures, el calze i la patena de plata, els bancs dipositats pel Patronat rector de l'Hospital de Palamós, els ex-vots...).

- Els nous hostes de la casa de l'ermità es van guanyant la confiança de la gent sota la fórmula de donatius voluntaris i desinteressats.

- Es cancel·la la llibreta d'estalvis de la Caixa a favor de la persona jurídica del «Santuari de Nostra Senyora de Bell-lloc» (12).

- Es fan reformes al santuari que tendeixen a mostrar l'església com un annex de l'habitatge, es treu l'escala de cargol que menava al cor des de l'església; a partir d'ara, només s'hi podrà anar des d'una cambra de bany de l'habitatge. Es col·loquen uns lavabos sota la imatge de la Verge. Es renova la teulada de l'edifici... Qui no en coneix la història pot creure's que el santuari no és tal sinó un simple oratori privat.

- S'instal·len tanques arreu, es modifiquen els camins.

- Es treu la gran pedra que cobria la

taula de la font. Era un dels símbols de la publicitat del paratge. En la pedra hi havia inscrits noms i dates dels visitants que hi havien passat una estona, molts segles enrera.

- Abans de la romeria de 1971 es convoquen davant de notari uns ciutadans preguntant-los si els camins que conduïen al santuari eren privats i, en no reconèixer-ho la majoria dels presents, aquesta acta no es farà aparèixer mai (13).

- Es fa córrer l'opinió que la família Engelhorn podia disposar de tot el que volgués sobre el santuari, perquè així ho permetien els títols de compra que tenien.

Fos com fos, el fet és que uns anys després la romeria ja no se celebrava com a tal. El dia tradicional de l'aplec el rector de Santa Eugènia digué missa; els romeus només podien estar a l'ermita l'estona que durava l'acte religiós, havent de marxar tot seguit. Es tanquen amb portalades els camins procedents de Calonge i Sant Joan. Fins l'any 1975 seran comptades les persones que accediran a l'interior del santuari. Llavors, i després d'una inspecció ocular del jutge de la Bisbal, feta el 2 d'abril de 1976, preveient-se l'acte de processament, succeeixen a l'interior del temple una sèrie de desperfectes que acaben amb la negació de poder entrar-hi ni tan sols el dia de la romeria.

Es trencava obertament la inviolabilitat del lloc, reconeguda i garantida per l'Estat espanyol en pacte internacional, a més de per diversos articles del Codi Penal.

La reacció dels ciutadans: el pas a l'acció

La gent no s'ho acabava de creure. Però ben aviat de l'estupefacció es passà a l'acció, malgrat el risc que això suposava (14). Providencialment, l'agost de 1972 s'allotjà a l'Hospital de Palamós, Mons. Casto Martos, prelat domèstic del Papa i antic president del Tribunal d'Apel·lació de tots els bisbats d'un estat nord-americà, que considerant que el poble estava essent víctima d'una greu injustícia s'oferí a ajudar per tal que Roma no ho permetés. Malauradament morí la setmana en què se li demanà la intervenció davant la Santa Seu, no sense abans haver concretat els criteris sobre els quals s'havia d'establir la defensa de la publicitat del santuari i haver fet notar la necessitat de lluitar contra aquell estat de coses.

L'octubre del mateix 1972, Pere Plana encapçalava un escrit adreçat a l'Ajuntament de Palamós i al Bisbat de Girona tot recordant l'obligació de recuperar el santuari de Bell-lloc. En aquells moments «calents» de l'afer, s'arribaran a presentar dues mil signatu-

Imatge de la Mare de Déu de Bell-lloc, cremada l'any 1936.

Programa de l'aplec de 1946.

de Santa Eugènia que permetien al rector pal·liar les injustícies socials, en un moment que les altres institu-

cions estaven totalment desvinculades del problema.

El Sr. Palomino, advocat d'EAFBSA, afirma que durant l'any 1974: «...*Los letrados trataron (con la aquiescencia del entonces Administrador Apostólico de la Diócesis de Gerona, el Cardenal Jubany) de hallar una salida negociada, que fue plasmada en un documento estudiado y redactado por dichos letrados, y que consistía en construir una ermita, exacta que la actual, en terreno cedido por Brugarol SA —que otorgaría escritura de donación a la parroquia u obispado— y se desafectaría de la jurisdicción en cuanto a culto que pueda tener la iglesia. La transacción no se concluyó por la incomprensión de determinado sacerdote...*» (19). Es destinaria al nou santuari una superfície de dos mil metres quadrats, sense comptar amb els camins. Era el reconeixement explícit que el Santuari de Bell-lloch no es redueix a l'interior de l'església.

Posteriorment, a l'estiu de 1975, la sol·licitud de la declaració de les penes en què havien concorregut els eclesiàstics que havien consentit el tancament (que podia arribar a l'excomunió d'algun jerarca) força una declaració formal i que fixa l'estat del Bisbat: l'atèstem.

La sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 1990 atorga la propietat dels terrenys a EAFBSA i assegura que la plaça no existia. Ens preguntem què era aquest espai on es ballaven les sardanes en aquestes fotografies de 1943. Cap sentència no pot fer desaparèixer el record d'aquells que ballaren.

res. Ni el Bisbat ni l'Ajuntament mostraven interès a remoure l'assumpte. El pronunciament que aquest requeri d'aquell s'anà retardant sota el pretext d'estudiar el cas (15).

Fou la pressió social, ben articulada en les persones de Jaume i Adolf Rosselló, Enric Ferran, Miquel Casals, Josep M. Altímiras, «La Asociación de Cabezas de Familia» i un centenar d'intel·lectuals encapçalats per l'historiador Santiago Sobrequés la que, després de remoure cel i terra (Cartes personals a Pau VI i al Nunci Apostòlic entre altres accions) (16) obté una primera declaració del Bisbat l'any 1974.

Només l'autèntic desinterès de les parts implicades justifica el retard (d'anys!) a posicionar-se de forma activa amb vista a la reobertura del santuari. Tot i això, veurem també com aquest posicionament està viciat des de l'origen i malgrat que la situació es clarifiqui formalment amb l'atèstem del Bisbat, la manca de voluntat real ha permès que fins fa pocs dies el santuari estigués tancat (gairebé 20 anys).

Els anys 1978 i 1979, ja en un marc de recuperació democràtica, tots els partits polítics de Palamós s'adrecen a l'Estat, a la Generalitat i a l'Església per trobar una solució.

El 1979, s'envien 2.000 signatures al president de la Generalitat.

El 1990, 300 persones demanen un dictamen jurídic (17) que s'envia al president de l'Estat espanyol, Felipe González, al president de la Generalitat, Jordi Pujol i a altes instàncies eclesiàstiques i civils.

El 1991, gràcies a l'esforç d'una coordinadora d'entitats palamosines integrades per lluitar per a la publicitat del santuari, un miler de persones i entitats molt representatives s'adrecen al governador civil, Sr. Pere Navarro.

El retard de l'església a prendre posicionament

Els primers anys des del tancament unilateral del santuari de Bell-lloch, l'Ajuntament de Palamós i el Bisbat s'anaren cartejant, demanant informes, etc. D'aquesta manera, no es fa obrir de forma immediata el santuari, el caràcter del qual era públic i notori.

El rector de Santa Eugènia havia acceptat des d'abans del tancament definitiu el «status quo» que li anava indicant la societat EAFBSA i que vulnerava el caràcter públic del santuari (18). Es dona la circumstància que EAFBSA feia unes almoines quantioses a la parròquia

És a dir, l'Església, si no en el seu conjunt almenys sí en la seva jerarquia amb capacitat resoluciva, només actua pressionada. Potser aquesta manca d'interès, aquest poc convenciment, aquesta actuació gairebé obligada, fins i tot aquest suposat pactisme que li atribueix el Sr. Palomino, unit a la gran capacitat d'acció d'EAFBSA justifiquen que a hores d'ara, gairebé 20 anys després, encara no estigui del tot resolt el tema.

El trist paper del darrer Ajuntament franquista

Un cop impedit l'accés al santuari, l'obligació de l'Ajuntament de Palamós era fer-lo obrir immediatament, i restaurar l'ordre públic vulnerat. En lloc d'això, el que es fa és obrir un expedient que es demora durant anys i que no s'arribarà a resoldre fins després de les primeres eleccions democràtiques, realitzades el 15 de juny de 1977. A més, aquest expedient fou mal resolt perquè no es determinaren els camins i espais que s'havien tancat (20).

Resta provada la vinculació professional de l'alcalde amb EAFBSA, empresa que tanca unilateralment el santuari i els accessos (21).

Les irregularitats que afectaven els procediments administratius des de

l'Ajuntament són de tal magnitud que Josep M. Altimiras arriba a recusar la persona de l'alcalde (22). Cal recordar que encara s'estava en ple franquisme i l'expedient de la recusació encara deu dormir, lògicament sense resoldre's, en algun arxiu.

L'atestem del bisbe

Paral·lelament a la pressió social, l'alcalde, en nom de l'Ajuntament de Palamós, sol·licita al bisbe que es pronunciï formalment sobre si el temple és públic o privat.

El Bisbe de Girona, Sr. Jaume Camprodon i Rovira, declarà: «Atestamos que la Ermita-Santuario de «Bell-lloc» de Palamós se rige por el derecho canónico (LOE, art. 32, 11 y CSSEE, at. XXXV, 2 y XXIV, 4) y nunca ha dejado de ser templo, dedicado a Santuario, estando destinado a culto público, ya que la dedicación y destinación al culto es, según derecho, inmutable a perpetuidad, bajo el amparo de la Ley sobre Libertad Religiosa (Arts. 1, 2 y 21). Asimismo la plaza, los caminos, la fuente y los parajes contiguos al Santuario han sido usados por el Santuario, bien como bienes del mismo, bien como dominio público municipal...» (23).

Així neix l'atestem, amb data de 4 de novembre de 1975. Hagueren de passar tres anys del tancament, això ja era escandalós. L'escàndol, però, esdevé majúscul si considerem que han hagut de passar gairebé 17 anys més perquè es faci obrir el santuari.

Què significa l'atestem

La jurisdicció dels llocs sagrats és competència exclusiva de l'Església. L'article II-1 del Concordat entre la Santa Seu i l'Estat espanyol de 27 d'agost de 1953 reconeix i garanteix a l'Església catòlica el lliure i ple exercici de la seva jurisdicció (24). Un altre article del mateix Concordat (concretament el XXIX-4), aclareix que totes les sentències, decisions en via administrativa i decrets emanats de l'autoritat eclesiàstica tenen efecte en l'ordre civil sense cap més requisit que la comunicació a les autoritats competents de l'Estat, que els donaran suport fins on sigui necessari per a la seva execució.

Hi ha, doncs, des d'aleshores una vulneració de l'estat de dret en dos aspectes principals:

Per un costat s'incompleix un concordat o pacte de dret internacional, i es permet que es vulneri l'estat de dret perfectament aclarit amb l'atestem del bisbe. S'anteposen les qüestions legals internes del país als pactes de rang internacional que tenen preferència.

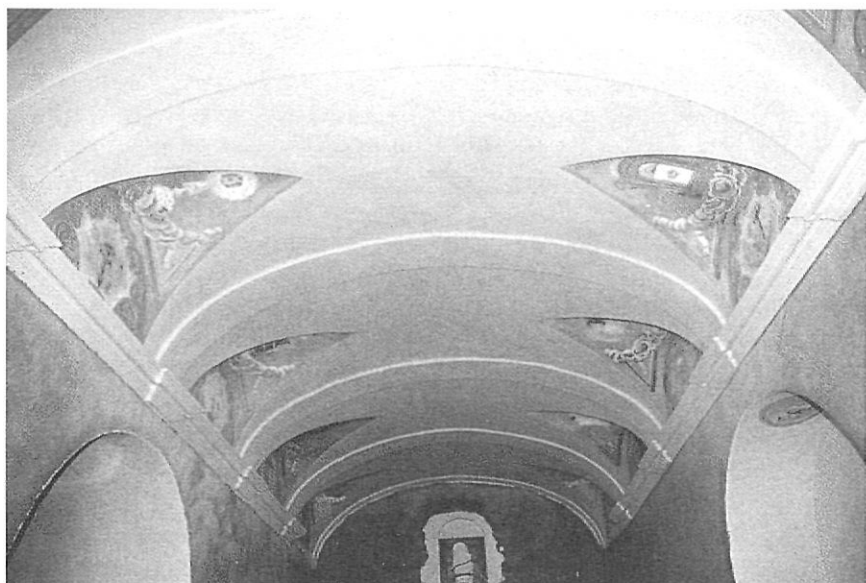
Per altra banda, fet encara més greu, el fet de tancar el santuari i els camins, la font i la plaça, evidenciat des del mateix moment de l'atestem, es tolera i no es resol mentre duren els plets per qüestions menors (entre altres coses la propietat, ja que no afecta ni pot afectar la publicitat d'un santuari).

La via de l'atestem és la que ha reprès en l'actualitat el governador civil, Sr. Pere Navarro, per tal de restaurar l'ordre públic vulnerat. És un fet a agrair, i més quan contrasta positivament amb la passivitat mostrada pels seus predecessors en el càrrec.

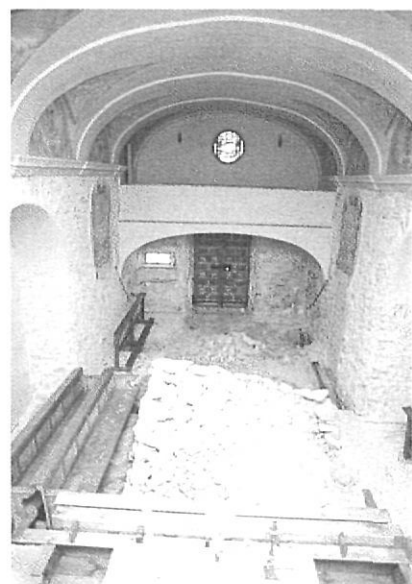

Paret aixecada davant l'ermita el 1977. No hi ha paret el 1990.

Paret aixecada novament el 1992. Aquestes parets s'han construït o desfet segons el que convenia evidenciar davant el jutge o autoritat que hi anava en cada moment.

L'advocat d'EAFBSA arriba a defensar, l'any 1990, que l'església l'any 1962 estava enderrocada i que la va haver de reedificar sense haver-se beneït des d'aleshores, per la qual cosa va perdre el seu caràcter de lloc sagrat. Ens preguntem com és possible que es conservin les pintures de la volta realitzades el 1868, evidenciades per aquesta fotografia feta el 22 de maig d'enguany...

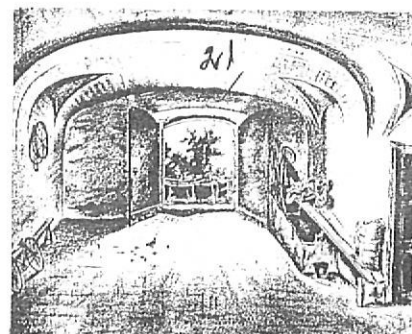

Fotografia feta durant la inspecció ocular de l'estiu de 1990. On és l'ex-vot de sobre la pica de l'aigua beneïda?, on és l'escala de cargol que conduïa al cor? on són les capsetes per recollir les almoines? on són, en definitiva, els signes de publicitat del temple?

Fotografia de la Mare de Déu de Bell-lloc, feta també l'estiu de 1990, embolicada amb paper de diari. No s'explica que hagin estat els fidels, i no l'autoritat eclesiàstica, els qui hagin denunciat aquesta falta de respecte.

Els advocats d'EAFBSA, en el plet iniciat el 1976, fan passar aquest dibuix per l'interior de l'ermita, i pretenen demostrar que havia estat destinada a usos profans. Es pot comparar amb la fotografia de dalt a la dreta. Ens preguntem: on és la finestra de dalt a la dreta, el cor, l'ull de bou, i el dimell recte de la porta d'entrada?

Fotografia feta durant la inspecció ocular de l'estiu de 1990. Qui ha donat el permís d'obra? On han anat a parar els bancs cedits pel Patronat de l'Hospital de Palamós?

Dinar a la font de Bell-lloc c. 1920. A la pedra de la taula, actualment desapareguda, hi havia inscripcions que demostraven el seu ús des de molts anys enrera, signe inequívoc de la publicitat del paratge.

A la inspecció ocular de 1987 ningú no va dir al jutge el que hi havia darrera aquesta paret: els camins que anaven a Calonge i a Fitor.

L'error principal del poder judicial

Com que EAFBSA continua impedit l'accés, després de l'atestem s'incoa al començament de 1976 un procediment penal contra el seu representant legal.

El 27 d'agost de 1976 EAFBSA interposa el primer judici declaratiu contra el Bisbat. Sol·licita, entre altres extrems, la titularitat privada del domini del santuari, l'ús exclusiu d'aquest i, el que més sobta per a un òrgan civil, que aquest es defineixi sobre el seu caràcter sagrat.

El 9 d'octubre de 1976 es declara el processament contra el representant d'EAFBSA. Però el juliol de 1977, l'Audiència Provincial de Girona decreta la suspensió del procediment penal per considerar la qüestió civil com a pre-judicial. Quant a l'obertura era d'obligat acatament per dita audiència, ja que l'atestem significava el cas Bell-lloc com a cosa jutjada i ferma amb efectes civils i que ja havia causat estat. Per altra banda, la titularitat del domini sobre un lloc sagrat, objecte del plet civil pre-judicial, és irrellevant per a l'apreciació de culpabilitat o innocència sobre la seva violació o sobre impedir-hi el culte.

En paraules de l'advocat de l'Estat Sr. J. M. Coronas «Tal consideración y la consiguiente suspensión ha de concebirse como un error judicial, dada la existencia del atestamos

con plenos efectos en el orden civil, y ha permitido que el santuario haya seguido quedando sustraído a su sagrada destinación hasta el día de hoy con vulneración de la ley».

Marcó afirma: «Costava poc d'advertir que la causa civil era interposada com una mera cortina de fum per esquivar el pes de la llei. No era admissible la pre-judicialitat civil. En ser admesa quedava alterat l'ordre públic i l'acte nul de ple dret». I més endavant afegeix: «(...) L'habilitssim embolic provocat pel conjunt de les alteracions observades i afavorit pels esmentats errors

judicials, unit a la classe de matèries que concorren en els presents plets, no usuals en la majoria dels altres i que inevitablement comporten confusió en els homes de dret que no siguin habilitssims especialistes en totes elles, emboira greument un exacte coneixement de la causa (...)».

Pocs plets deuen tenir en el seu desenvolupament tants actes nuls de ple dret com aquest. Els errors són nombrosos. Alguns d'aquests, fins i tot els reconeix el mateix poder judicial (25).

EAFBSA, a més de proves equívokes (26), ha emprat tàctiques obertament dilatòries quan li ha convingut. El temps jugava a favor seu (27). Durant aquests 20 anys en què s'ha tardat a obrir de nou la Bell-lloc, s'ha difuminat força la seva memòria. Antics defensors de la seva publicitat ja han mort. Les noves generacions n'estan totalment desvinculades. Alguns polítics han arribat a expressar el seu cansament per l'esforç de mantenir el cost de la defensa en els processos oberts. El temps també ha contribuït a fer més gran el distanciament entre el món de les sales dels tribunals i el de la gent del carrer.

Estranyes actituds en la defensa

Independentment del manteniment dels plets i de la vinculació a la defensa de persones que han aportat tot el seu saber i ganes, hi ha hagut elements que

Amb quin permís EAFBSA es permet reduir l'amplada del camí públic que mena al santuari després de l'obertura realitzada pel governador civil el 22 de maig de 1992?

Segons les sentències de 1988 i 1990 no existeixen els camins que arriben al santuari des de Fitor, Calonge i Vall-llobrega. Aquestes fotografies tirades l'any 1990 evidencien l'error.

han pogut fer desconfiar de la voluntat real de solucionar el problema.

Per què l'autoritat eclesiàstica no denuncia la desaparició dels objectes del santuari com ho fan les acusacions parti-

culars i l'Ajuntament a instàncies d'un ciutadà de Palamós? (28)

Per què ni els advocats de l'Ajuntament ni els del Bisbat admeten la intervenció en el plet civil d'Ernest Perpinyà

quan aquest volia presentar proves sobre temes que després el Jutjat fallarà contra els interessos públics? (29)

Per què en la inspecció ocular de 1987 no hi compareixen l'advocat del

NOTES

1. La història del Bell-lloc està força ben documentada, entre altres raons perquè la defensa de la publicitat del lloc ha hagut de demostrar repetides vegades el caràcter públic del santuari. Remetem, doncs, a les al·legacions de la defensa a qualsevol persona interessada, per no allargar-nos excessivament en un tema que esdevé marginal per al nostre propòsit i que requeriria, com a mínim, un altre article amb un espai similar al d'aquest.
2. Carta de juristes i historiadors al Sr. Fiscal de l'Audiència Provincial de Girona. (Novembre de 1987). Informe de l'advocat de l'Estat, Sr. J. M. Coronas al governador civil de Girona (20 de novembre de 1991) i Dictamen sobre el tancament del santuari de la Mare de Déu de Bell-lloc per l'avui Explotaciones Agrícolas y Forestales Brugarol SA de Ramon Marcó (8 de setembre de 1990).
3. Una església destinada al culte marí per totes les parròquies de la rodalia no podia ésser un bé propi de l'Ajuntament de Sant Joan (com, per altra part, reconeix el mateix Ajuntament en diferents enquestes demandades pel govern). Altrament, no es pot tenir dret de patronatge (com consta que tenien l'Ajuntament de Sant Joan i la parròquia de Santa Eugènia) i el dret de propietat, senzillament perquè són incompatibles.
4. A més, en ésser un temple obert al culte l'any 1869, sense interrupció coneguda des de temps immemorial, quedava exclòs de qualsevol alienació, no solament per la llei catalana vigent, sinó expressament pel conveni-llei de 1859 que hauria anul·lat qualsevol interpretació de la llei desamortitzadora de 1855.
5. Aquesta compra-venda tenia per objecte tres finques, assenyalades en el Registre de la Propietat de la Bisbal amb els números 285, 310 i 552. La 285 comprèn el mas Molla i té 423.456 metres quadrats. La 310 es descriu com «casa con su patio y ermita de Bell-lloch», de 900 metres quadrats. Finalment, la 552, «huerto de la ermita de Bell-lloch» de 613 metres quadrats.
6. J. M. Coronas, op. cit. nota 2.
7. Acta notarial de 7 d'agost de 1972. Les condicions exigides (pòlissa d'assegurança milionària, entre d'altres) eren antilegals. A ningú no li és permès d'exigir a d'altres garanties de complir els seus deures cívics davant l'exercici d'un dret fonamental (en aquest cas el culte o el romatge). L'incompliment d'aquests deures, en tot cas, ja estan contemplats per la llei.
8. Anys més tard, en el plet, EAFBSA afirmarà que les condicions imposades aquell 1972 i el posterior tancament foren forçats pels desperfectes que patí la finca en la romeria de 1971.

9. La revista «Proa», comentant la romeria d'aquell any, afirma que va ploure a bots i barrals i l'assistència va ser quasi nul·la. Se celebrà missa, però el mal temps va fer suspendre els altres actes. A més, l'escrit adreçat pel matrimoni alemany al rector de Santa Eugènia (carta de 20 d'octubre de 1971, després d'un mes d'aquells suposats incidents) fa referència a les romeries que s'havien celebrat des de 1962 i en les quals ells havien col·laborat. El to de la carta no deixa entreveure en cap moment que s'haguessin produït destrosses ni cap denúncia d'aquestes, tot acomiadant-se: «como siempre a sus buenos amigos».
9. Carta signada per E. Schwandt i C. Engelhorn amb data de 27 d'agost de 1972.
10. Veure nota número 17.
11. Carta de EAFBSA amb data 14 d'octubre de 1971.
12. Aquesta llibreta que recollia els diners de les col·lectes en favor del santuari del Bell-lloc molestaria quan més tard es pretendria que el santuari fos un simple oratori privat. Certificat del lletrat de la Cauxa, any 1977.
13. Acta del notari de la Bisbal, amb data de 7 de setembre de 1971. A instàncies de Germán Palamino, advocat d'EAFBSA, se cita Adolf i Jaume Rosselló, Joan Margarit i Pere Plana.
14. EAFBSA ha emprat missatges com el que reproduïm tot seguit, adreçat a un ciutadà de Palamós, per haver publicat l'any 1973 un article en la premsa contrari als seus interessos: «Por consecuencia hemos llevado el asunto a los más altos niveles para poder identificar las demás personas que están al fondo de esta acción gravemente politizada. Al mismo tiempo nos hemos enterado de su carrera (...) y de sus antecedentes personales».
15. El cas era clar d'entrada, no calia estudiar-lo ja que el caràcter de santuari quedava ben definit en el Butlletí Oficial del Bisbat amb data de 28 de juliol de 1929.
16. La primera carta enviada a Roma és del 16 de novembre de 1972 i està signada pels germans Jaume i Adolf Rosselló. Durant els anys 73 i 74 es mantenen comunicacions escrites amb la Nunciatura Apostòlica.
17. Ramon Marcó, op. cit. nota 2.
18. Amb data de 25 de juliol de 1971, Fritz Schwandt, administrador de la finca de Bell-lloc, impedeix a Mn. Gimersind Vilagrán la visita de 35 orles i 4 monges a «nuestra capilla». Es diu també «... tenemos toda la familia en casa pasando sus vacaciones de verano (...) con el único fin de encontrar tranquilidad y descanso, como sus cabezas trabajan muy intensamente todo el año llevando la responsabilidad para más de diez mil puestos de traba-

Bisbat ni el de l'Ajuntament que realment portava el cas, i es permet així que en la sentència s'hi vegi reflectit únicament el criteri d'EAFBSA? (30)

El Sr. Germán Palomino, representant d'EAFBSA, ha afirmat: «(...) Respecto al informe emitido por el abogado del estado de Barcelona, y del que gentilmente se nos facilitó fotocopia por el Ayuntamiento de Palamós (...)» (31). No ens consta cap desmentiment d'aquesta afirmació. Després d'anys de plets, després dels recursos públics esmerçats en la defensa del lliure accés als camins i al santuari, resulta que es trasllada informació a la part contrària, i se li facilita així la feina.

El començament del final

El divendres dia 22 de maig, dia de Santa Rita, el governador civil de Girona, Sr. Pere Navarro, sobre la base de l'atestem del Bisbat de l'any 1975, féu obrir un dels camins d'accés i l'església de Bell-lloch (32). Les noves claus les pot recollir qualsevol ciutadà a la rectoria de Santa Eugènia de Vila-romà.

Nosaltres hi vàrem estar la tarda del dissabte dia 20 de juny. L'aspecte interior de la capella és deplorable. Les destrosses són tan espectaculars que recordaria qualsevol acte de culte practicat pels antics cristians a les catacumbes. La violació del temple és flagrant als ulls de qualsevol ciutadà. L'antiga plaça ha quedat reduïda a una mena d'eixida, encotillada entre parets, d'uns 20 metres quadrats. A la font no s'hi pot accedir. Si bé s'ha avançat clarament, la publicitat, entesa com s'entenia abans del tancament, encara està per restituir.

A més, EAFBSA, després de la intervenció governativa, encara es permet obstaculitzar l'accés reduint l'amplada del camí que mena fins al santuari, amb enormes jardineres i grans moviments de pedres i terres.

Fins quan?

Josep Espadalé i Reballí és llicenciat en Filosofia i Lletres (UAB)

ju...». (Sic). Amb data 23 de setembre de 1971, Mn. Gumersind en una carta dirigida al representant de la finca de Bell-lloch, afirma que «segurè atentamente sus indicaciones en cuanto a visitar la capilla».

19. Exposició de Germán Palomino al governador civil de Girona amb data de 28 d'agost de 1991. És interessant també la precisió que fa l'advocat de l'Estat respecte d'aquesta afirmació: «No es creíble que su propuesta de desacralización contara con la aquiescencia del cardenal Jubany ni que se pueda atribuir a la incomprensión de nadie lo que no es permitido por la ley» (Informe del Sr. J. M. Coronas, advocat de l'Estat, al governador civil).

20. EAFBSA denuncià l'acord amb un contenciós administratiu que guarvà en l'Audiència Territorial de Barcelona i en el Tribunal Suprem, perquè en cap d'aquestes instàncies l'Ajuntament no determinà amb precisió els béns reivindicats. Anys més tard desaparegueren a l'Ajuntament els plànols dibuixats per un topògraf i no es pogueren presentar als tribunals del declarari de la propietat, i es tornaren a perdre les sentències.

21. Acta del notari Luis Pérez-Ordoyo Cillero, signada a Palamós el 20-III-1975. Està sense desmentir una afirmació apareguda a «Sábado Gráfico» de 9-XI-1974: «Ya era administrador de la finca de Bell-lloch —entre otras por medio de la gestoría que tiene— el actual alcalde de Palamós».

22. Val la pena afegir que el mateix Altimiras, l'any 1976, denuncià la desaparició d'uns escrits aportats a l'expedient de recusació de l'alcalde.

23. Publicat en el Butlletí del Bisbat de Girona.

24. Informe de l'advocat de l'Estat al governador civil, amb data de 13 de febrer de 1976.

25. Vegeu, per exemple, l'acta del jutjat d'instrucció de la Bisbal amb data 21 de juny de 1990 (que no és comunicada a l'Audiència Provincial de Barcelona) o les disposicions de l'Audiència Provincial de Girona amb data de 25 de febrer de 1992.

Bamon Marcó en el dictamen abans citat diu: «hoy no sap veñe'n l'explicació raonable, en determinades decisions judicials, de les més transcendents en el cas i s'hi dona el comú denominador que afavoreixen la mateixa persona, la societat Brugemol. Així, sense pretendre ser exhaustius no s'explica que: (...)»

— en el plel civil: el Jutjat de Primera Instància de la Bisbal:

a) No cità els propietaris de parcel·les, l'única sortida de les quals és el camí públic de Palamós a Fior passant per la font i el santuari.

b) No cità la part querellant que mantenia una acció assimilable a l'actual popular en causa penal, per suspendre la qual s'havia declarat pre-judicial a aquella, tot i l'oposició del Ministeri Fiscal.

c) Res no digué de la pèrdua d'un exhort judicial per part de la Brugemol durant quasi dos anys.

d) No acceptà les proves proposades per aquest Ministeri en defensa dels drets públics, i se sentencià en contra d'aquests.

e) Dictà sentència (...)

— Citant una sentència amb supòsit divers al present cas; amb contradiccions manifestes en les seves pròpies declaracions;

— Deixant de tenir en compte proves meliùdibles segons la llei i la jurisprudència del Tribunal Suprem;

— Inclouent incongruències;

— No refusant les proves que no admetien réplica;

— Acceptant meres afirmacions sense prova;

— No practicant les proves proposades pel Ministeri Fiscal, tot i sentenciar en contra...;

— Deixant d'aplicar la normativa aplicable;

— Sobretot, el no restablir el «status quo» existent en el moment del tancament i que era exigít per l'Atestem Episcopal, d'obligat acatament (...).

26. Vegeu, per exemple, quan els advocats d'EAFBSA intenten demostrar que el temple ha estat destinat a usos fora de culte; aquests presenten com a argument un dibuix que no es correspon amb les característiques físiques de l'edifici.

27. EAFBSA, durant el procés, cita dues vegades l'Estat per evicció. Quan arriba el moment de tractar-se el tema, hi renuncia dues vegades. (Vegeu, per exemple, les súplices del procurador J. A. Saris al Jutjat de la Bisbal, amb data de 8 de juny de 1984, de 22 de setembre de 1986 i de 9 de gener de 1987).

28. Desaparició d'objectes constatada en la diligència d'entrada i registre en lloc tancat i inspecció ocular practicada el 2 d'abril de 1976.

29. Vegeu, per exemple, la súplica del procurador de l'Ajuntament de Palamós, Sr. Carlos Peya Gascons al Jutjat de la Bisbal, amb data de 4 de novembre de 1987.

30. Vegeu la diligència de reconeixement judicial feta a Palamós el 12 de juny de 1987.

31. Escrit adreçat al governador civil, amb data 28 d'agost de 1991.

32. El seu requeriment contemplava la restitució total del santuari al seu estat inicial amb la qual cosa s'hauria restaurat la totalitat dels drets ciutadans, però respectà la limitació provisional dictada pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, tot esperant que, en entrar al fons de la qüestió, es podria restablir aquesta totalitat.